

merőlegesen 2 új árok került elő, valamint tőlük K-re egy nagyméretű, mély gödör („farkasverem?”) részlete. A déli kapu erősítésével eddigi ismereteink szerint mindenben megegyezett a K-i oldalon, az ún. „vízi bástya” K-i, Tisza felőli oldalán lévő erősítésrendszer. Mindkettő részlet hallatlanul fontos, ugyanis hazánkban eddig egyetlen tatárjárás előtti kolostor erősítésrendszerét sem tárták még fel.

Az ún. „fakolostor” időszaka (13. sz. végétől a 15. sz. közepéig):

A D-i kaputorony előtti szelvényekben feltártuk az épületegyüttes II. D-i szárnyának a 4–5–6–7. szintjét. Ezzel az alaprajz D-i része jelentősen kiegészült. A most napvilágra került helyiségek gazdag leletanyagot is szolgáltatottak.

A feltárási terület középső részén a „fakolostor” K-i szárnyának 5–6. helyiségeiben dolgoztunk, ahol feltártuk a 2–3–4–5. és 6. szinteket. Ezekben a helyiségekben lehetett a sütőház, mivel több helyiségben is szokatlanul nagyméretű kenyérsütő kemence maradványait találtuk meg. Az igen masszívan megépített kemencék sütőfelületei alá több zsákra való kerámiatöredéket fektettek.

A mezőváros kora (15. sz. közepétől–16. sz. végéig):

A települési időszak sajnos csak a feltárási területünk ÉK-i részén létezik, mivel a 70-es években egy tereprendezéssel a többi helyen elpusztították. A most megnyitott új szelvényünkben egy ház részlete került elő, melynek teljes kibontását már a jövő évre kellett halasztanunk.

VÁLYI KATALIN

295. Ölbő, II. kavicsbánya

(Vas megye) Ő

2008. május 19-én régészeti szakfelügyeletet végeztünk a bányatelek területén (Hrsz.: 0143/15). Az elsődleges terepszemle és talajtani profilok átnézése után a terület Ny-i felén 20–25 cm mélyen egy hamvasztásos sír őskori edényének aljtöredéke és emberi hamvasztott csontok kerültek elő.

2008. május 23-án elvégeztük a hamvasztásos sír leletmentését. Az urna a mai járósinttől 20–25 cm mélyen, a leendő bányaművelés alá vont terület Ny-i szélén fekete agyagos öntéstalajból került elő. Az edényt a kalcinátumokkal együtt szájjal lefelé helyezték az altalajba. Feneke a gyakori mezőgazdasági művelések során már elpusztult.

Az edényt beszállítottuk a Savaria Múzeumba.

Munkatársak: Szilasi Attila Botond régésztechnikus, Kiss E. Csaba restaurátor.

ILON GÁBOR

296. Öskü, Bánat-puszta

(Veszprém megye) Ró

A 015 hrsz. telken szántóföldi művelés által bolygatott római kori épület kiterjedésének, jellegének és bolygatottságának megállapítására régészeti hitelesítő feltárást végeztünk 2008. szeptember 8. és október 14. között a

Kulturális Örökségvédelmi Hivatal vis maior keretének terhére. A kutatásra egy 30×30 m-es felületen kutatóárkot jelöltünk ki, összesen 16 darabot, egy 2×33 m hosszút, illetve 15, átlagosan 10 m hosszú és 180 cm széles árkot.

Az árkokban egy 20,5×16,2 m alapterületű, 5 helyiséges kőépület rajzolódott ki. A felmenő falak egy-két rövid szakasz kivételével teljesen hiányoztak, gyakorlatilag az alapozást sikerült megfognunk. Ellenben az épület közvetlen közelében észlelt téglás-köves omladékréteg sok helyen, kevés bolygatástól eltekintve, eredeti helyén került elő. A felszíni, kevert rétegben újkori ekevasat is találtunk.

A falak alapozásánál két mélység változott: a főfalakat mélyebben alapozták, itt a falak alapozásánál használt köveket, az alsó 2–3 sorban egyszerűen földbe döngölték, és csak a felső szakaszokon használtak meszes-kavicsos, sárgásfehér habarcsot. Az osztófalak esetében csak a legalsó 1 kősor került elő, részben, földbe rakva, részben habarccsal megerősítve. A II. számú, DK-i zártfal esetében jelentkezett falváltás: ÉK-i végében földbe rakott a fal, és csak a tetején jelentkezett habarcsnyom, majd az I. helyiség sarokpontjától kb. 50 cm-re DK-re már lazább szerkezetű, földbe rakott falszakasz futott tovább. A két szakasz alapozási mélysége megegyezett. A falak jelenlegi, mérhető magassága 16–70 cm között változott. A falakon vakolatnyomot nem találtunk, és nem volt a törmelék között sem vakolat-, sem freskómaradvány. A falak iránya a D-i szektorban nem teljesen párhuzamos az É-i, 1–2. helyiség falaival, nem zárható ki, hogy az épületnek több építési periódusa volt.

A járósínt az épületen kívül a törmelékes, köves tegulás barna réteg aljával egyeztetett meg. A lezuhant tetőfedő téglák sok esetben eredeti helyükön őrződtek meg. A minimális bolygatás ellenére teljesen összeilleszthető, nagyméretű darabokra voltak törve. Az épületen belüli járósíntet nem lehetett egyértelműen megfogni. A falak környékén felhalmozódott omladék alatt barna, szemcsés réteg jelentkezett, amely már átmenet volt az altalajba. Ennek a barna rétegnek a felső részén gyűjtöttünk még leletanyagot, zömében kerámiatöredékeket.

A 2. helyiségen belül, a törmelékréteg alatt vékony, fehér murvás réteg jelentkezett, amely K felé kissé mélyült, és egy szakaszon megfigyelhető volt az 1. helyiségen belül is. Ez a réteg az I. fal zoklijának tetejéhez futott be. Ezenkívül a többi helyiségben hasonló réteg nem jelentkezett. Szilárd padozatra utaló nyomok, padlótegla töredéke, terrazzo-törmelék, vagy terrazzo-maradvány nem volt.

A gazdag leletanyag nagy része 2–3. századi kerámia, köztük tároló-, tálaló- és főzőedények töredékei. Az edények között jó minőségű, 2. századi, itáliai terra sigillata töredékeket is gyűjtöttünk. Az 1. helyiség ÉK-i sarkában, részben a II. fal ÉK-i oldalán, egyedi leletanyagot találtunk: üvegedény töredékét, egy bronzhüvelybe foglalt vadkanagyart, egy bronz kocsirúdvéget (jó minőségű, precíz kidolgozású, szatírfejet ábrázol),

3. századi pénzt. A feltárás során mind a törmelékes rétegben, mind a mellette levő barna, murvaszemcsés rétegben, illetve a törmelékes alatti barna, szemcsés rétegben került elő pénz, ezek kora is a 2–3. sz. közé tehető. Számos esetben találtunk a tetőfedő téglát rögzítő vasszeget – esetenként a tegulában is. A leletanyaghoz több vas-, bronz-, illetve üvegtöredék tartozik, illetve mécsesek, gyöngyök. A törmelékben levő kőanyag döntő része építőanyag, de több töredéket gyűjtöttünk, amelyen faragás nyoma észlelhető. A szórvány anyag részét képezi egy faragott oszloptöredék is.

Az épület kora az előkerült leletanyag alapján a Kr. u. 2–3. sz. közé keltezhető, és nem zárható ki a D-i szektornak utólagos hozzáépítése sem.

CSIRKE ORSOLYA

297. Őr határa

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) B, N, Kö

MOL 29. lh. (Páskom): 2007. április 16-án terepjárás során egy faszor, egy út és egy csatorna szögletében húzódo lapos dombháton találtuk a lelőhelyet. Tőle DK-re mély mocsaras rész volt, a domb DNy-ról ÉK felé emelkedett. A lelőhely kiterjedését 250×240 m-re becsültük, amelyből a vezeték az előzetes felmérés alapján kb. 162 m-t érint. Neolit településnek határoztuk meg. A lelőhelyet a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat 2008. március 7-én adta át. A humuszolást felügyelet mellett április 4-én végeztük.

MOL 30. lh. (Páskom): 2007. április 16-án terepjárás során, a 29. sz. lelőhelytől ÉK-re, mintegy 200 m-re egy jobban kiemelkedő dombon kevés leletet gyűjtöttünk. A 31. sz. lelőhelyet Ny-ról határoló dűlőút másik –Ny-i – oldalán a táblában egy kissé ovális, sárga homokos domb D-re eső „nyúlványán” és elsősorban a domb K-i lejtőjén találtunk cserepeket. A dombot több mély, vízállásos rész övezi. A lelőhely kiterjedését 315×210 m-re becsültük, amelyből a vezeték az előzetes felmérés alapján kb. 150 m-t érint. Bronzkori településre utaló nyomokat regisztráltunk. A lelőhelyet a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat 2008. március 7-én adta át; a humuszolást felügyelet mellett 2008. április 6–7-én végezték.

MOL 31. lh. (Forduló-dűlő): A 30. lelőhelytől kb. 450 m-re egy kisebb, feltárásított kiemelkedésen találtunk cserepeket. A két dűlőút által közrezárt sarkon egy mélyedés látszik, melyet kifli alakban övez egy kisebb magaslat. A MOL-vezetékől Őr felé egy É–D-i magaslat húzódik. A lelőhely kiterjedését 310×110 m-re becsültük, amelyből a vezeték az előzetes felmérés alapján kb. 252 m-t érint. A leletek középkori településre utaltak. A lelőhelyet a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat 2008. április 15-én adta át. A humuszolást felügyelet mellett április 7–8-án végeztük.

MOL 32. lh. (Őri-tag): Terepjárásunk során az Őri (III/5)-folyás és a Cinkó-réti szivárgó által bezárt háromszögben kötött, fekete talajú, alacsony É–D-i dombháton találtuk a lelőhelyet. A mély részeken

nem voltak már leletek, csak a dombon. Az Őri-folyás partján a MOL-vezeték 85. számú táblája áll. Attól Vaja irányában a következő tábla még rajta áll a lelőhelyen. A terepjárásakor kukoricával volt beültetve a domb, a tárcsázott sötét homokban alig-alig lehetett észrevenni a leleteket. A lelőhely kiterjedését 320×170 m-re becsültük, amelyből a vezeték az előzetes felmérés alapján kb. 264 m-t érint. Feltehetőleg népvándorlás kori(?) település. A humuszolás előtti detektoros keresés során egy ólomgombot? találtunk. A humuszolást felügyelet mellett 2008. április 11–12-én végeztük.

Munkatársak: Bacskai István, Bakos János.

ISTVÁNOVITS ESZTER

298. Őrtilos, Szent Mihály-hegy (Zrínyi-Újvár)

(Somogy megye) Kú, Tő

A 2006 óta zajló kutatás célja a Zrínyi-Újvár 1664-es ostroma nyomainak felkutatása. Mivel a vár lokalizációja vitatott, az ostrom nyomainak feltárásával indirekt módon határozhatjuk meg a vár helyét. Másrészt, a hazai gyakorlatban egyedülálló módon lehetőségünk van egy török kori ostrom nyomainak feltárására.

2006 nyarán megkezdődött a topográfiai felmérés, talajfúrásokat végeztünk a várakozás helyzetének tisztázása érdekében, a várakozás feltételezett külső pereménél elkészült egy kutatóárok és az ostrom során kilőtt puszkagolyók megtalálása és helyzete alapján azonosítottuk a várakozás K-i végének külső peremét, valamint a török ostromterület nyomait.

2007. július 17–22. között tovább folytatódtak a topográfiai mérések. A munkacsoport több mint 1000 mérési pontot rögzített, melynek eredményeként elkészült a terület K-i és középső részének 50 cm-es felbontású szintvonalas térképe.

2007. július 23–29. között a szőlő területén talajfúrással terveztük vizsgálni a török ostromsáncok nyomait, azonban a száraz időjárás miatt a fúró nem tudott behatolni a talajba, így két kutatóárkot mélyítettünk. A felső 40 cm-es réteg homogén, humuszos, a talajművelés által bolygatott volt. Ez alatt löszös homok következett. A 2. sz. árok mélyítése során ólom puszkagolyó és vas kartácsgolyó került elő. Ez jelezte, hogy nagy valószínűséggel egy ostromárkot sikerült megfognunk török kori feltöltéssel. 90 cm mélyen egy markáns, sötét színű humuszos sáv jelezte az árok oldalát.

A műszeres leletfelderítést kiterjesztettük a Tóth István szőlőjétől D-re húzódo vegyes művelésű területre, és a hegy K-i oldalára. A D-i oldalon, D-i irányban egyre ritkulva jelentkeztek a puszkagolyók, jelezve, hogy távolodunk az ostrom harci zónájától.

A K-i oldalon a szőlő alatti lejtőt borító akácok területén kézigránát méretű üreges vasgolyók repeszai kerültek elő, de puszkagolyók nem. A domborzat miatt ezt a területet a várból nem lehetett puszkával belőni, ezért a leletek tanúsága szerint nagy úrméretű mozsárágyúból kézigránátokat lőttek ide. A takarást egy dombgerinc